

АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

У статті проаналізовано та визначено зміст експериментальної перевірки системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ III–IV рівнів акредитації; розглянуто цілі, завдання та план дій щодо розробки та реалізації інноваційних проектів програми інноваційного розвитку педагогічного ВНЗ; подано модель цілісного процесу управління інноваційним розвитком як сукупністю узгоджених за змістом і часом проектів інновацій.

Ключові слова: управління інноваційним розвитком, інноваційний проект, програма інноваційного розвитку.

В статье проанализировано и определено содержание экспериментальной проверки системы управления инновационным развитием педагогического вуза III-IV уровней аккредитации; рассмотрены цели, задачи и план действий по разработке и реализации инновационных проектов программы инновационного развития педагогического вуза; подано модель целостного процесса управления инновационным развитием как совокупностью согласованных по содержанию и времени проектов инноваций.

Ключевые слова: управление инновационным развитием, инновационный проект, программа инновационного развития.

In the article analyzes and experimental verification of defined content management system development of innovative pedagogical universities of III-IV accreditation levels; reviewed the goals, objectives and action plan for the development and implementation of innovative projects of innovative development

of educational institutions; model presents a holistic management process innovation development as set by the concerted content and future projects of innovation.

Key words: innovation development, innovative design, program innovation.

Постановка проблеми. Перехід до особистісно-орієнтованої освіти веде до істотних змін в освітній системі педагогічного ВНЗ III–IV рівнів акредитації, тому необхідно враховувати теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком ВНЗ, а саме: підходи, цілі, принципи, функції, технології, методи й організаційну структуру управління; а також розроблені модель випускника й програму інноваційного розвитку. Визначаючи образ бажаної освітньої системи, зважають на припущення щодо того, які вимоги до педагогічної освіти висуватимуться в середньостроковій та довгостроковій перспективах і які умови для їх реалізації існуватимуть. Ці припущення базуються на аналізі тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти.

Враховуючи тенденції розвитку вищої освіти, спрогнозувано, що в найближчій перспективі зміниться структура навчального часу студентів: зменшиться кількість годин аудиторної роботи та, відповідно, збільшиться обсяг часу, відведеного на самостійну роботу. Навантаження на викладачів наблизиться до міжнародних норм. Педагогічні ВНЗ III–IV рівнів акредитації будуть вільніші у виборі способу організації навчального процесу.

Отже, можемо прогнозувати, що невдовзі органами влади будуть зроблені кроки для підвищення престижу вчительської професії, унаслідок чого збільшиться конкуренція серед абітурієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених цій проблемі. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що окремі аспекти проблеми вивчали відомі науковці С. А. Андрейчук, П. Р. Вишневський, І. Ф. Драч, О. О. Жигло, В. В. Мануйленко, О. О. Островерх, Л. Е. Серкова, І. Б. Трегубенко, Є. М. Хриков та ін.

Проблему впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний

процес досліджували Л. Д. Березовська, Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікова, В. Ф. Паламарчук, П. Г. Шемет, Р. М. Чуйко та інші науковці. Тенденції управління інноваційними процесами розкриваються в працях В. І. Гінзбурга, О. Г. Козлової, В. М. Скнар та інших учених. У працях І. Н. Авдєєва, Г. В. Єльнікової, Н. І. Клокар, О. Г. Козлової, Є. В. Макагон, В. Ф. Паламарчук, О. В. Попової та ін.

Мета статті – проаналізувати та визначити зміст експериментальної перевірки системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу. З огляду на ці припущення та основні положення системного, стратегічного, особистісно-орієнтовного, синергетичного, процесного підходів щодо системи управління інноваційним розвитком (УІР) академії, характеристики об'єкта експерименту, тобто створюваної освітньої системи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (КЗ «ХГПА» ХОР), що спрямовує свою діяльність на формування сучасного вчителя, вихователя, були визначені таким чином:

1. Ця система буде орієнтована на розвиток особистості студентів у її діяльнісному розумінні. Вона розвиватиме в них здатність бути творчими суб'єктами педагогічної, інноваційної діяльності, колективного самоврядування та саморозвитку, включаючи їх в освітню діяльність як її суб'єктів.

2. У студентів формуватиметься певне розуміння кінцевих цілей своєї освіти, а також проміжних цілей навчання.

3. Процес навчання будуватиметься таким чином, щоб кожен студент міг (за допомогою тьютерів) вибудовувати індивідуально траєкторію розвитку визначених професійних видів діяльності, що задаються моделлю випускника. Для цього в навчальних планах поряд з обов'язковими курсами значну частку складуть курси за вибором. Розподіл навчального часу між першими та другими буде пропорційно визначено за вимогами Європейської кредитно-

трансферної системи (ЄКТС), щоб можливі варіанти освітніх траєкторій студентів відповідали інтересам більшості.

4. Зміст і структура освіти будуть особистісно-орієнтованими. Склад навчальних програм та їх утримання будуть такими, щоб забезпечити не тільки реалізацію вимог Державного стандарту освіти, а й формування орієнтовної основи тих видів діяльності, суб'єктом яких покликаний стати випускник академії. І, як наслідок, до навчальних курсів разом з іншими ввійдуть блоки програм із педагогічної інноватики та управління розвитком навчального закладу.

Зміст УІР у майбутній освітній системі академії, на відміну від існуючого, у якому він концентрується за галузями знань, ураховуватиме також принципи гармонізованого керованого інноваційного розвитку, забезпечення високої якості освітніх послуг і захисту прав споживачів освітніх послуг, регулярного зворотного зв'язку, організаційної культури, відкритості управління ВНЗ, постійного інноваційного розвитку управління ВНЗ та постійного розвитку персоналу ВНЗ.

5. Широко практикуватиметься впровадження інноваційних методів і форм у навчальний процес: тренінги, взаємне опонування, професійні рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій практичної діяльності тощо.

6. У майбутній освітній системі істотно підвищиться роль самостійної роботи студентів. Час, що відводиться на неї, залежить від того, чи буде тижнева норма аудиторних занять і навантаження на викладачів академії відповідати міжнародним нормам ЄКТС. У цьому разі частка навантаження на самостійну роботу в загальному навчальному навантаженні дорівнюватиме або навіть виявиться більшою, ніж частка аудиторних занять. Значна частина самостійної роботи буде пов'язана з науково-дослідною та проектувальною роботою студентів у спільних із викладачами групах.

7. Контроль процесу й результатів освіти здійснюватиметься з використанням різноманітних інноваційних форм і методів, зокрема: рейтингового оцінювання; самооцінювання за допомогою спеціальних

тестів; взаємооцінювання (рецензування) студентами робіт один одного; тестів для самооцінювання; екзаменів тощо, – що дозволять поєднувати зовнішнє оцінювання й самооцінювання, причому останній формі відводитиметься в навчальному процесі значно важливіша роль, ніж в існуючій системі. Якісно зміняться завдання контролю та оцінювання. Основне їх призначення полягатиме в тому, щоб студенти усвідомлювали власні обмеження й розуміли, що слід зробити для їх подолання.

8. Зміст і структура навчально-виробничої практики також модернізуються. Упродовж практики вирішуватимуться завдання вироблення не тільки вмінь вирішувати різні питання педагогічної діяльності, а й умінь, необхідних для включення в інноваційну діяльність. Особлива увага приділятиметься взаємозбагаченню студентів, обміну досвідом. Із цією метою кожний вид навчально-виробничої практика завершуватиметься спеціальними конференціями, на яких студенти виступатимуть перед однокурсниками з аналітичними звітами, і ці звіти критично обговорюватимуться. У зв'язку із цим розширяться завдання керівників практики, вони повинні будуть так організувати обговорення перебігу й результатів практики, щоб студенти збагатили отриманий ними досвід, проаналізувавши різноманітні ситуації практичної діяльності, у яких вони особисто не опинялися, але, можливо, опиняться інші.

9. У майбутній освітній системі всі студенти з ранніх етапів навчання включатимуться в наукову діяльність. Кожен студент буде включений як співвиконавець у який-небудь дослідний проект, що реалізується за планом науково-дослідної роботи академії, або зможе обрати тему самостійного дослідження під керівництвом викладача. Практикуватимуться взаєморецензування студентами їх робіт, виступи студентів на засіданнях кафедр та на наукових сесіях різного рівня.

Ось такі загальні характеристики бажаної освітньої системи КЗ «ХГПА» ХОР. Щоб побудувати її, насправді потрібно багато років праці всього колективу академії. Сьогодні ми, звичайно ж, не можемо сказати,

що вона буде повністю створена до конкретного року. Бажана система формуватиметься поступово та зазнаватиме певних змін, набуваючи з року в рік усе нових якостей.

Наступними визначимо пріоритетні напрями УІР академії на середньострокову перспективу (2,5–3 роки); зміст та завдання модернізації елементів та компонентів освітньої системи академії.

Як найбільш пріоритетні напрями змін системи УІР академії в планованій перспективі було визначено: формування особистісно-орієнтованої структури змісту освіти за допомогою перегляду діючих навчальних планів і програм, а також розробки та запровадження нових навчальних курсів за вимогами ЄКТС; упровадження інноваційних освітніх технологій, зберігаючи традиційні та здійснюючи їх інтеграцію; упровадження рейтингового оцінювання процесу й результатів освіти; формування системи підготовки студентів до інноваційної діяльності.

Серед основних циклів підготовки студентів пріоритети не визначалися. Було визнано важливим здійснити оновлення змісту освітньої діяльності й упровадження інноваційних методів та технологій у кожному із цих циклів, але разом із тим найбільш інтенсивно вони мали відбуватися в циклах професійної підготовки.

З огляду на результати аналізу й загальну оцінку можливостей, склад змін в елементах освітньої системи академії був визначений таким чином: 1) модернізація системи маркетингової діяльності; 2) модернізація навчально-виховного процесу з кожної спеціальності; 3) створення системи підготовки до інноваційної діяльності; 4) розвиток системи навчально-виробничої практики; 5) розвиток системи наукової діяльності; 6) модернізація системи управління академією.

Після того, як були виділені основні напрями змін і визначені пріоритети, загальний задум програми інноваційного розвитку академії на середньострокову перспективу став більш конкретизованим. Спираючись на виділені основні напрями змін, у ході експерименту було узгоджено зміни

за всіма визначеними елементами та компонентами освітньої системи академії, а також створено систему підготовки студентів до інноваційної діяльності. Серед цих напрямів розвитку особливе значення надавалося модернізації навчально-виховного процесу, зміні ролі науки в навчальному закладі та модернізації системи управління академії, а також створенню системи підготовки до інноваційної діяльності.

Для кожного напрямку розвитку було визначено свої основні завдання. Так, для напрямку, пов'язаного з модернізацією навчально-виховного процесу, як основні були поставлені завдання з освоєння нових інноваційних освітніх технологій.

Завдання щодо перегляду діючих і розробки нових навчальних планів та програм забезпечило відповідність змісту освіти моделі випускника та вимогам ЄКТС.

Перегляд і реформування змісту та форм проведення навчально-виробничої практики стали основою формування моделі випускника.

У розвитку наукової діяльності, що складається з науково-дослідної та науково-методичної робіт, пріоритетне значення мало вирішення завдань стосовно розробки впровадження інноваційних методів планування, організаційних форм досліджень та оцінювання роботи кафедр, факультетів академії, а також організації включення студентів у наукову роботу, розробки нових сучасних методичних комплексів, посібників, підручників.

Для шляхів модернізації освітньої системи академії відповідно до виділених напрямів було створено робочі групи, перед якими була поставлена задача виділити із числа актуальних проблем такі, для вирішення яких було достатньо можливостей, і подати пропозиції щодо дій для оновлення наявної в академії освітньої системи, зважаючи на визначені пріоритети інноваційного розвитку.

Кожна робоча група з огляду на аналіз стану освітньої системи академії виділила ті результати освіти, за якими існували «найвагоміші», «достатньо вагомі» та «найменш вагомі» проблеми; розглянула їх причини й з'ясувала, які із

цих причин можуть бути усунені. Членами робочих груп оцінювалося, наскільки істотно реалізація можливих інновацій в освітній системі може вплинути на поліпшення результатів освіти. Залежно від цього визначалися ті актуальні проблеми, на вирішення яких буде орієнтований інноваційний проект. Виділялися 3–6 найбільших недоліків у результатах освіти, які могли бути усунуті шляхом змін в елементах освітньої системи за такими компонентами, як зміст освітньої діяльності, упровадження інноваційних методів та технологій тощо.

У подальшому визначався склад конкретних заходів, що пропонувалося реалізувати для покращення результатів освіти.

Результати своєї діяльності робочі групи подавали до Ради з інноваційного розвитку у вигляді проектів змін в освітній системі академії, ці проекти проходили попередню експертизу на відповідність вимогам, що були визначені у завданні.

За результатами попередньої експертизи робочим групам було запропоновано ще раз повернутися до уточнення цілей проектів та складу запланованих дій, звернувши увагу на необхідність перегляду діючих навчальних планів у комплексі та з урахуванням переходу на ЄКТС. Були організовані зустрічі учасників різних робочих груп щодо узгодження зв'язків між їхніми пропозиціями. Після узгодження оцінок на спільному засіданні були розроблені рекомендації стосовно остаточного доопрацювання запланованих змін в освітній системі академії в середньостроковій перспективі.

Отже, після узгодження цілей, завдань та плану дій щодо розробки та реалізації інноваційних проектів програма інноваційного розвитку академії стала конкретизованою, що дозволило прослідкувати стан оновленої освітньої системи КЗ «ХГПА» ХОР в планованій перспективі.

Заплановані зміни в освітній системі академії дозволили отримати якісні показники в результатах підготовки майбутніх учителів і вихователів. Випускники академії стали краще підготовлені до інноваційної діяльності й

на більш високому рівні розуміють місце та роль інноваційної діяльності в освітньому закладі, її зв'язок із навчально-виховною діяльністю; знають інноваційні методи навчання й розуміють, що є їх основою; уміють вивчати досвід педагогів-новаторів, аналізувати й оцінювати навчальні програми, технології та дидактичні засоби навчання, розробляти й обґрунтовувати інноваційні пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу, ставити цілі експериментальної роботи й планувати її, а також аналізувати перебіг і результати впровадження інновацій у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) та загальноосвітніх навчальних закладів (ЗОНЗ).

У плані готовності до педагогічної діяльності очікується, що випускники оновленої освітньої системи будуть краще підготовлені до впровадження інноваційних технологій. Вони зможуть на більш високому рівні планувати викладання свого предмета з урахуванням міжпредметних зв'язків; використовувати найсучасніші технології викладання; будувати заняття залежно від особливостей вирішуваних навчальних завдань і застосовуваної технології навчання; аналізувати не тільки результати освоєння змісту викладання предмета, а й результати розвитку учнів, вихованців; здійснювати індивідуальну роботу з учнями, вихованцями з урахуванням їх особливостей; працювати в групах.

Висновки. Зміни в освітній системі академії дозволили на більш високому рівні формувати у випускників вміння критично аналізувати себе, бачити свої недоліки; планувати свій розвиток; самостійно вчитися.

Після завершення етапу планування заходів уперше отримано модель цілісного процесу управління інноваційним розвитком академії як сукупністю узгоджених за змістом і часом проектів інновацій у всіх основних частинах освітньої системи КЗ «ХГПА» ХОР. Для управління реалізацією моделі системи УІР ВНЗ III–IV рівнів акредитації в академії створено Раду з інноваційного розвитку. Доведено, що запропонована модель системи УІР педагогічного ВНЗ III–IV рівнів акредитації дозволяє кожному

його підрозділу побачити загальну перспективу та своє місце в ній, визначити заходи, що необхідно впроваджувати, щоб випускники академії відповідали новим вимогам майбутнього. Контроль за реалізацією моделі здійснювався адміністрацією.

Список використаних джерел

1. Алексеев Н. А. Личностно-ориентированное обучение: вопросы теории и практики / Н. А. Алексеев. – Тюмень: Изд-во Тюменского государственного университета, 1996. – 216 с.
2. Бабкіна О. О. Проблеми підвищення якості вищої освіти в Україні у контексті Болонських реформ / О. О. Бабкіна // Освіта і управління. – 2006. – №1. – С. 91 – 95.
3. Багаутдинова Н. Г. Инновационный потенциал высшей школы: анализ и оценка / Н. Г. Багаутдинова. – М. : Экономика, 2002. – 172 с.
4. Богиня Л. П. Інноваційні технології модернізації вищої освіти України в контексті Болонського процесу / Л. П. Богиня // Вісн. технол. ун-ту Поділля. – 2004. – № 3, Т. 1. – С. 100–102.
5. Даниленко Л. І. Теоретичні аспекти освітньої інноватики. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. праць. – К.: Логос, 2001. – Вип. 5, – С. 5, 8.
6. Пономарьова Г. Ф. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за Європейською кредитно-трансферною системою в Харківській гуманітарно-педагогічній академії. / Г. Ф Пономарьова, Л. О. Петриченко, А. А. Харківська. – Харків : ХГПА, 2011. – 52 с.